

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования Республики Тыва

Администрация муниципального района Чеди-Хольского кожууна Республики Тыва

МБОУ Ак-Тальская СОШ

РАССМОТРЕНО

Руководитель ШУМО

Эренчин Б.М.

Протокол №1

от «29»августа 2024 г.

СОГЛАСОВАНО

Заместитель директора по ВР

Ондар А.С.Ш

Приказ №20

от «30»августа 2024 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор школы:

Сотпа У.Д.

Приказ №20

от «30» августа 2024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по внеурочной деятельности

«Торээн дылым - эртине байлаам»

для обучающихся 3 класса

Учитель начальных классов

Тонгак Чойганмаа Алдын-ооловна

Ак-Тал 2024

ДОКУМЕНТ ПОДПИСАН ЭЛЕКТРОННОЙ ПОДПИСЬЮ

МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ
УЧРЕЖДЕНИЕ АК-ТАЛЬСКАЯ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ
ШКОЛА ЧЕДИ-ХОЛЬСКОГО КОЖУУНА РЕСПУБЛИКИ ТЫВА, Сотпа Урана
Дужук-ооловна, Директор

24.09.24 08:15 (MSK)

Сертификат 8BD1DF16DDC8D69F1956CCCE3F18FEFA

Тайылбыр бижик.

3-ку класска тыва дылга «Төрөөн дылым-эртине байлаам» деп кичээлден дашкаар ажылдаар эртемнин программанын куруне стандарттарынга дууштур тургускан.

«Төрөөн дылым-эртине байлаам» - дыл эртемнин теория болгаш практика талазы-биле чугула ужур- дузалыг бир кезээ болур.

3-ку класска «Төрөөн дылым-эртине байлаам» деп кичээлден дашкаар ажылдаар эртемнин **кол сорулгазы:**

-литературлуг дылдын нормаларын сагыырын хайгаараары, оларны хажыда бээр чоруктар- биле демисежири база аас болгаш бижимел чугаанын ажыглалын чурумчудары хамааржыр.

База ол ышкаш:

- өөреникчилерни литературлуг дылдың нормаларынга чаңчыктырар, оларның сөс курлавырын байыдар болгаш чугаазының культуразын бедидер;
- оларның логиктиг боданыышкын болгаш чугаазын сайзырадыр;
- төрөөн дылынга камныг болгаш хандыкшылдыг болурунга кижизидер, дылдың байлаан шингээдип алырынга өөреникчилерниң сонuurгалын күштелдирер;
- өөреникчилерни боттары боданып өөрениринге чаңчыктырар;
- шын, меделдиг, аянынг номчуурунун мергежилдерин сайзырадыр.

Өөрөдиге планнаашкынында «Төрөөн дылым» деп эртемнин туружу

3-ку класска «Төрөөн дылым-эртине байлаам» неделяда 1 шак, будун чылда 34 шак болур.

Программаның утказы

Төрөөн дыл — кижилерниң аразында харылзажырының чугула чепсээ болур дылдың амыдыралга илереттинери азы хереглеттинери болур.

Дылдың, бүгү-ле байлактарын, дүрүмнерин чаңгыс кижиниң долuzu-биле шингээдип алыры болдунмас. Ынчалза-даа дылдың, ниити, хүн бүрүде эң-не нептеренгей ажыглаттынар нормаларын — сөстөрни шын ажыглаарын, адаарын, морфологтуг болгаш синтаксистиг нормаларын — оореникчи бүрүзү билген турар ужурлуг.

Чугаа культуразы дээрге дыл эртемниниң бир адыры болур болгаш ол төөгүнүн кандыг-бир тодаргай үезинде улустун чугаа амыдыралын шинчилеп өөренир база эртем ьзу- биле дылды ажыглаарының дүрүмнерин доктаадып тодарадыр. Ийи талазында, төөгүнүн кандыг-бир тодаргай үезинде бир ниитилелдин (улустун) чугаазының культуразы; ол болза адаарының, ударениениң, сөстөрни ажыглаарының, хевирлерни тургузарының сөс каттыжыышкыннарын болгаш домактарны тургузарының нормаларын барымдаалаарын хажытпазы болур. Чугааның нормалыг болурунга ооң хажык чогу тодаргайы, арыы база хамааржыр. Бижимел чугаа культуразынга орфография болгаш пунктуацияның дүрүмнерин сагыыры база кирер. Культурлуг сайзыраңгай чугаа дээрге ооң сөстөриниң хөй янзы байлаа,

грамматиктиг конструкцияларның хөй янзыларын ажыглаары, чурумалдыг аргаларның дээштии, бодалдарны шын дес-дараалай тургусканы болур.

Чугаа культуразының төвүнде норма туруп турар. Норма дээрге дылдың аргаларын чугаага ажыглап чаңчыкканы, дылдың аргаларын чугаага кижиниң ажыглаарын чурумчудар дүрүмнер болур. «Дыл — ол болза: а) дылдың бүдүжү (азы системазы), ооң эге кезектериниң, категорияларның, системаларының иштики организациязы; б) төөгүде тывылган, улам ыңай сайзыраар норма; в) дылды, ооң бүдүжүн болгаш нормазын билир, оларның боттарының бодалдарын, күзел-чүткүлүн, сагыш-сеткилин илередир чугааны тургузар дээш харылзажып турар кижилерниң дыл талазы-биле ажыл чорудулгазы болур» (Кодухов В. И. Общее языкознание. М.: Высшая школа, 1974, ар. 121). Норма болза дылдың үндезин шынарларының бирээзи дээрзин ында айыткан.

Норма — дылдың хүлээлгелерин чедишкинниг күүседиринге херек. Ынчангаш норма дээрге, улам тодаргай чугаалаарга, дылда бар бооп турар адаарының, сөстөрнүн, хевирлернүн, сөс каттыжышкыннарының, домактарның янзыларындан эң нептерээн болгаш дыл практикасында турумчаан, ажыглап чаңчыккан, дылдың функцияларын эң эки боттандыраарыңа таарымчалыг янзылары литературлуг дылдың (чугаанын) нормалары болур. Норма турум, быжыг-даа болза, дылдың төөгүлүг хөгжүлдезинде өскерли берип болур. Амыдыралдың кандыг-бир үе чадазында дылдың элементилери чергелешкек (кайызы-даа хереглеттингир) нормалар туруп болур.

Литературлуг тыва дылдың нормалары колдуунда быжыккан деп чугаалап болур. Ынчалза-даа диалектилерниң салдары-биле база анаа аас чугааның чамдык онзагай чүүлдериниң чылдагааны-биле литературлуг дылдың нормаларын хажыда бээр таварылгалар ховар эвес.

Планнаттыг түңнелдер (ФКӨС-туң негелделери-биле):

Предметтиг түңнелдер (предметные):

- тыва дылдың теориялыг билиглери;
- төрөөн чериниң төөгүзү;
- тыва дылдың тывылганы;
- тыва дылдың адырларыңа янзы-бүрү интеллектуалдыг оюннарның билиглери (лексика, фонетика, грамматика)

Бот-тускайлаң түңнелдер:

- мөзү-шынары бедик, бот-сайзыраңгай чогаадыкчы кылдыр ажылдап өөрөнгени;
- ада-өгбезиниң төөгүзүн, чаагай чаңчылдарын билип чоруур кылдыр хевирлээри;
- тыва чоннуң, күрүнениң төлээзи кылдыр санап, ооң улусчу ужурларын сагып, салгап кижизидери;
- төрөөн чуртунга, ие дылыңа, чонунга хумагалыг, ынак болур;
- бодунуң үзел-бодалын бот-тодарадып, бот-углап, бот-сайзырадып билир;

- чаа билиглер шингээдип алырын медреселдиди-биле угаап билир;
- патриотчу тура-соруктуг, күш-ажылга ынак, эртем-билигже чүткүлдүг, кадык амыдыралдыг болур.

Метапредметтиг түңнелдер:

- чүге өөренириниң сорулгаларын билип, ону янзы-бүрү аргалар-биле чедип алырын билир;
- чидиг айтырыгларны чогаадыкчы арга-биле дилеп тывары;
- кылыр чүүлүн сорулгазының аайы-биле күүседип, планнап, доозуп билир;
- өөрөнгөн чүүлдерин системажыдып билир;
- янзы-бүрү медээ алыр чүүлдерни тып билири (словарьлар, номнар, интернет четкизинде сайтылар, энциклопедиялар, библиотека, картотека, номчулга залы...)
- кижини бүрүзүнүн бодалын дыңнап, чөпшээрэжи, эдип билири;
- коллективтиг ажилдажылга үезинде кылыр чүүлүн хуваап, демнежи, юодунуң үлүүн кирип, бот-боттарын хынажып билири;
- тыва дылдың өске эртемнер-биле холбаалыын болгаш ооң ужур-утказын билири;
- тыва дылга хамаарышкан билиглерин билдилик ажыглап, бедик чугаа культуралыг болур.

Программанын кол тургузуу

«Торээн дылым-эртине байлаам» деп кичээлден дашкаар ажил-чорудулгага планнаттынган программа 3-ку класска 34 шакка планнаттынган, оларнын назы-харынга назы-харынга дууштур тургустунган. Неделяда 1 шак. Программа ниитизи-биле ургуларның ниити кругозорун, культуразын бедидип, дыл-домаан сайзыратпышаан, колдуунда янзы-бурү оюннар хевиринге эртер.

Тематиктиг планнаашкын.

3 класс – 34 шак

№	Бөлүктернин темазы	Шагы
1.	Состер – удурланыкчылар	5
2.	Оларны чуге ынчаар адаарыл?	6
3.	Эргижирээн состер	6
4.	Чаа состер	4
5.	Чугаа культуразы	8
6.	Улустун аас чогаалы	5
	Шупту	34ч

Календарь-тематитиг планнаашкын 3 класс

№	№	Темазы	Шагы	Хүнү	
				план	факт
		Состер – удурланькчылар. 5ш.			
1	1	Киирилде кичээл. Тыва дылдын ужур-дузазы	1	03.09.	
2	2	Антонимнер. Оюннар «Состу тып»...	1	10.09.	
3	3	Оюннар «Улегер домакты уламчыла...»	1	17.09.	
4	4	Антонимнер. Оюннар «Состу тып»...	1	24.09.	
5	5	Ойнап тургаш оорениили	1	01.10.	
		Оларны чуге ынчаар адаарыл? 6ш.			
6	1	Состер канчап тыптып келгенил?.	1	08.10.	
7	2	Чуу деп кужул?	1	15.10.	
8	3	Чуу деп аныл?	1	22.10.	
9	4	Чуу деп балыгыл?	1	05.11.	
10	5	Состер байырлалы	1	12.11.	
11	6	Оларны чуге ынчаар адаарыл?	1	19.11.	
		Эргижирээн состер. 6ш.			
12	1	Архаизмнер-эргижирээн состер	1	26.11.	
13	2	Тоогу билбес - тоорээр,торел билбес -турээр?	1	03.12.	
14	3	Проект «Билдинмес состер»	1	10.12.	
15	4	Оюннар «Состу тып»	1	17.12.	
16	5	Архаизмнер – эргижирээн состер.	1	24.12	
17	6	Тоогу билбес – тоорээр, торел билбес- турээр.		14.01.	
		Чаа состер. 4ш.			
18	1	Неологизмнер.	1	21.01.	
19	2	Ойнап тургаш оорениили	1	28.01.	
20	3	Толевилел «Неологизмнер - чаа состер»	1	04.02	
21	4	Оюн «Чаа состу тып».	1	11.02.	
		Чугаа культуразы. 8ш			
22	1	Чугаа культуразы деп чул?	1	18.02.	
23	2	Топтуг, шын чугаалажыбылынар.	1	25.02.	
24	3	Эптиг-эвилен чорук.	1	28.02.	

25	4	Практиктиг кичээл.	1	04.03.	
26	5	Огбелеривис ынчаар чугаалап чораан.	1	11.03.	
27	6	Телефонга чугаалажыры.	1	18.03.	
28	7	Хой-ниити черинге чугаалажыры.	1	01.04.	
29	8	Оюн «Аян-чорук»	1	08.04.	
		Улустуң аас чогаалы 5ш			
30	1	Тыва тоолдарда маадырларнын чугаазы.	1	15.04.	
31	2	Торээн чурт дугайында ырылар.	1	22.04	
32	3	Оюн «Тоол маадырын таны»	1	29.04	
33	4	Моорей «Торээн дылын билир сен бе?»	1	06.05	
34	5	Туннел кичээл	1	13.05	